תלמוד בבלי · אחרונים · שערי תורת בבל · מסכתות קטנות

שערי תורת בבל על מסכת סופרים

רבי זאב וולף רבינוביץ'

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שערי תורת בבל על מסכת סופרים

רבי זאב וולף רבינוביץ'

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שערי-תורת-בבל-על-מסכת-סופרים/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק ב 4
משנה טז 4
פרק ג 4
משנה ח 4
פרק ד 4
משנה יד 4
פרק ו 5
משנה יב 5
פרק ט 5
משנה ח 5
פרק יב 6
משנה יב 6
פרק יג 7
משנה ח 7
פרק יד 7
משנה כג 7
פרק טו 7
משנה יא 7
פרק טז 7
משנה טו 7
פרק יח 8
משנה יג 8
פרק יט 9
משנה יד 9
פרק כ 9
משנה יד 9

פרק ב

משנה טז

(פ"ב ה"א) **אין כותבין במקום הכתב מבפנים אלא מבחוץ**.—במרדכי הלכות קטנות פרק הקומץ רמז תתקנ"ח כתב בשם ירושלמי: "ס"ת אין תופרין אותה במקום הכתב אלא מבחוץ". ובירושלמי שלפנינו לא מצאנו מאמר זה, ולכך נראה שיש להגיה "סופרים" (במקום "ירושלמי"), או שהוא קורא גם למס' סופרים ירושלמי, מפני שלדעתו נתחברה מסכת זו בא"י (ועי' מ"ש לקמן פי"ג הי"ד). ולפני המרדכי היה הנוסח כאן כמו שהעתיק שם. ועי' טור יו"ד סי' רע"ח בשם הרא"ש, שגם לפניו היה הנוסח במס' סופרים כגיר' המרדכי. וגם במס' סופרים שבמחזור ויטרי סי' תקכד הנוסח כן [וכן הגיה הגר"א].

פרק ג

משנה ח

(פ"ג ה"ג) **אין עושין תורה חומשין כשהן מפוזרין תורה חומשין מקובצין**.—בס' יחוסי תנאים ואמוראים העתיק בשם מס' סופרים פ"ג: "אין עושין תורה חומשין מפוזרין אלא תורה חמשה חומשין מדובקין". בין כך ובין כך נ"ל, שכאן צ"ל: "אין עושין תורה חומשין שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה", ומה שבינתיים מיותר, ופירוש היה שנכתב בצדו, ענין תורה וענין חומשין, והכניסוהו הסופרים שאינם מובהקים בפנים (עי' מ"ש כעין זה בשמחות פי"א). וכן היה כתוב בצדו "חומשין כשהן מפוזרים תורה כשהן מקובצין" (או: מדובקין), והוא כגירסת האגודה (מובא בנחלת יעקב). ועי' מחזור ויטרי, ושם הנוסח: אין עושין תורה חומשין כשהן מפוזרין תורה ה' חומשים מקובצים שאין מורידין וכו'.

פרק ד

משנה יד

(פ"ד ה"ט) **אל מותי כולם חול**.—עי' מ"ש בנחלת יעקב, אבל העיקר שצ"ל: "לאל מלתי" (איוב כד כה), כי התרגומים (היוני, הרומי והסורי) קראו אותו קדש (אוצר נחמד ח"א עמ' 53 בשם אוהב גר).

פרק ו

משנה יב

(פ"ו ה"ז) **ענאל יניאל ובגרעון אלישמע השוטה.**—צ"ל יעואל יעיאל (פי' כל מקום יעואל בויו צריכים לקרוא יעיאל ביו"ד, והם בדה"א ט לה, יא מד, דה"ב כו יא, כט יג) ויש גורעין יעואל הסופר ומעשיהו השוטר (דה"ב כו יא). שוב בא לידי מחזור ויטרי ומצאתי בסי' תקכד בהעתקת מס' סופרים פ"ו ה"ז: יעואל וקרינן יעיאל, ובגבעון (דה"א ט לה) העשתרתי (שם יא מד) אליצפן (דה"ב כט יג) השוטר (שם כו יא). עוד מצאתי בסוף ס' הבנת המקרא להיידנהיים שהגיה מדעתו: "יעואל יעיאל ובגבעון אלי (אליצפן) שמע השוטר", והוא כמחזור ויטרי, ואין צורך בהגהת הגר"א ותלמידו סניגורו בפאת השלחן, כי לא ראו את אור מחזור ויטרי.

פרק ט

משנה ח

(פ"ט ה"ג) **וישחט צ"ל פשוט שהוא חצי הפסוקים של תורה.**—במחזור ויטרי בשם מס' סופרים הנוסח: "וישחט צריך חית פשוט שהוא חצי פסוקים של תורה". והנה בסוף התורה נמסר סכום כל פסוקי תורה שהם 5845[1], ובפרטם אתה מוצא בסוף כל חומש וחומש כמנין הזה: בראשית 1534 (ואף כשתבוא למנין הפסוקים של כל סדר וסדר לא תמצא רק 1533, והרי חסר פסוק אחד. אבל תשוב ותראה בסוף סדר וישלח, שנמסר "קנ"ד פסוקים קליטה סימן", וכן בקרית ספר להמאירי כתב "מספר הפסוקים שבה קנ"ד סימן אביאסף"; ובפרוטרוט אינם אלא קנ"ג. וענין זה שבמקרא "ויהי בשכון ישראל וגו'" יש פסקא באמצע פסוק, ובעלי המסורה חשבו מקרא זה לשני פסוקים. ואף שבשאר המקראות שיש בהם פסקא באמצע לא מנו אותם אלא לאחד, נראה שבעבור שבמקרא שלפנינו יש במחציתו הראשונה שני מיני טעמים, ולטעם אחד מצויינת מלת "ישראל" בסוף פסוק, לכן מנו אותו לשני פסוקים. וכעין זה מנו בפסוקי עשרת הדברות, וכמו שנראה בסמוך), שמות 1209 (ולפי המנין שנמסר בפרוטרוט בסוף כל סדר וסדר אינם אלא 1206. וטעם ההפרש בג' פסוקים הוא, שבעשרת הדברים יש י"ג פסוקים, וכן נחשבו במסורת שבסוף החומש, אבל בסוף ס' יתרו מנו אותם רק עשרה פסוקים,

[1] ועי' בבית נכות ההלכות ח"ב בשם רה"ג ד"פסוקי תורה הם 5884 ותלים 2524 ודה"י 1270. והמנין המרובה שבקדושין (ל ע"א) הוא באותו ס"ת שמצאו בירושלים, שהיה משונה בכתב ובמנין פסוקין שלו, וכן ספר תלים, וכן ספר דה"י". ונפלא הדבר כי סימני פסוקין בס"ת מנין דהא אין ניקוד בס"ת (עי' לעיל פ"ג ה"ז).

כמנין הדברים שהם עשרה, וע"פ זה הוא הטעם העליון. ודע שבסוף פ' בא נמסר "ק"ה פסוקים ימנ"ה סימן", וכשנבוא על פרטם הם ק"ו פסוקים, וכן בקרית ספר להמאירי כתב "מנין הפסוקים ק"ו סימן להם כשם אדם יהללאל", ולפ"ז יש 1210 פסוקים בחומש זה. אבל ראינו בפ' משפטים כב כז, שנמסר "אלהים לא תקלל חצי הספר בפסוקים", וכאשר נבוא למנין נמצא עד הפסוק הזה תר"ד פסוקים עם שלשת הפסוקים שבעשרת הדברות כפי הטעם התחתון. ואם נמנה לסדר בא ק"ו פסוקים יהיו עד "אלהים לא תקלל" תר"ה פסוקים. בין כך ובין כך אין הכרח ממסורה זו למנין הפסוקים שבפ' בא), ויקרא 859, במדבר 1288, דברים 955 (ולפי המנין שנמסר בפרט בסוף כל סדר וסדר אינם אלא 952 פסוקים מאותו טעם שנתבאר למעלה, שמנין הפסוקים שבסוף סדר ואתחנן נמסר כפי טעם העליון שבעשרת הדברות, שהם רק עשרה פסוקים, ולפ"ז הם קי"ח פסוקים, כמו שנמסר בסוף הסדר; אבל לפי הטעם התחתון שיש ג' פסוקים בעשרת הדברות, ונוספו ג' על קי"ח ויהיו בס"ה קכ"א פסוקים. ויש לעיין כי כאשר נבוא לפרט הפסוקים שבפ' ואתחנן נמצאם לפי טעם העליון קי"ט פסוקים, וכן נמסר בקרית ספר להמאירי "מספר הפסוקים קי"ט סימן להם בשם אדם פלט". ולפ"ז לטעם התחתון יהיו קכ"ב פסוקים. ואין לומר דבעל מסורת כל הפסוקים היה סובר כדעת החזקוני פ' יתרו שכתב: "בדברות אנכי ולא יהיה לך יש נגינה גדולה לעשות שתיהן פסוק אחד לזכרון שבדבור אחד נאמרו" דא"כ היה לו לפחות פסוק אחד גם בסכום הפסוקים של ס' שמות. אלא שי"ל שבמקום פסוק זה שיש לגרוע שם מזה היה מוסיף פסוק א' בפ' בא, וכמו שנתבאר למעלה).

פרק יב

משנה יב

(פי"ב ה"ז) **ר' יצחק סחורה שאל את ר' יצחק נפחא ר"ח טבת שחל להיות בשבת וכו'**.— עי' לקמן סוף פ"כ, דשם הנוסח באותו ענין: "ר' יצחק סחורה שאל את ר' יהושע נפחא", ונראה שמקור הלכה זו נובע מירושלמי מגלה פ"ג ה"ו [עד ע"ב], והכי איתא התם: "יצחק סחורה שאל לר' יצחק (= ר' יצחק נפחא דבבלי)[2] ר"ח שחל להיות בחנוכה במה קורין א"ל קורין שלשה בר"ח ואחד בחנוכה". וברור שיש להגיה כאן כמו בירושלמי שם. וכן בבלי מגילה (כט ב) איתא: "ר"ח טבת שחל להיות בחול א"ר יצחק [נפחא][3] קורין

[2] עי' להלן בדברינו על סה"ד ע' ר' יצחק נפחא.
[3] [כן הוא הנוסח בכל כתבי-יד, ונשמט כאן בט"ד.]

תלתא בר"ח וחד בחנוכה וכו' א"ר מני כוותיה דר' יצחק מסתברא דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם".

פרק יג

משנה ח

(פי"ג ה"ג) **בא"י מצמיח קרן ישועה לעמו ישראל**.—עי' ירושלמי ר"ה פ"ד ה"ו [נט ע"ג], דהתם איתא: "בנביא הוא אומר אלקי דוד מצמיח ישועה", אבל במדרש שמואל פכ"ו הנוסח: "אלקי דוד מצמיח ישועה לעמו ישראל", והרי שמקומות מקומות היו בא"י משונים מעט בנוסח שלהם.

פרק יד

משנה כג

(פי"ד הי"ח) **ר' מאיר כי החליף בכנישתא שמע קליהון דסדרא וכו'**.—עי' ירושלמי מגלה פ"ד ה"א [עד ע"א]: "ר' יונתן הוה עבר קומי סידרא שמע קלון קרויי ולא מברכין אמר לון עד מתי אתם עושים את התורה קרחות קרחות". והמעיין ימצא כי כן צ"ל במסכת סופרים כאן, ונשתבש המאמר. וגם אין מקומו כאן, רק בפי"ג ה"ח. והרבה כיוצא בו במסכת זו.

פרק טו

משנה יא

(פט"ו ה"ו) **אבל שקע בו רבי רוב משניות לעולם הוי רץ לתלמוד יותר מן המשנה**.—פי' שאחר שרבי שקע בתלמוד הרבה משניות יותר טוב ללמוד את התלמוד, שהרי יש בו גם משנה, מללמוד את המשניות, שאין בהן אלא משנה בלבד. ועי' ב"מ (לד ב) דבימי רבי נישנה: תלמוד אין לך מדה גדולה מזו. והוא מאותו טעם ששקע בו רוב משניות.

פרק טז

משנה טו

(פט"ז ה"י) **קע"ה פרשיות שכתוב בתורה דבור ודבור אמירה וציווי וכו'**.—המפרשים לא עמדו על ענין מאמר זה, ונדחקו לפרשו. ולדעתנו נרמז כאן מה שאמרו באותיות דר"ע אות צד"י: "משה שהוא עתיד לדבר עמו שכינה בקע"ה מקומות". ואנחנו מנינו את

מספרן בתורה ומצינו בספר שמות 76, בספר תורת כהנים 35, בספר חומש הפקודים 64 ובכל שלשת החומשים קע"ה פעמים. ואלו הם: **שמות** ג ד, ה, ו, ז, יב, יד, טו; ד ב, ג, ד, ו, ז, יא, יד, יט, כא; ו א, ב, יו"ד, כט; ז א, ח, יד, יט, כו; ח א, יב, טז; ט א, ח, יב, כב; יו"ד א, יב, כא; יא א; יב א, מג; יג א: יד א, ט, כו; טז ד, יא, כח; יז ה, יד; יט ג, ט, יו"ד, כא, כד; כ כב; כד א, יב; כה א; ל יא, טז, כב, לד; לא א, יב; לב ז, ט, לג; לג א, ה, יד, יז, יט, כ, כא; לד א, יו"ד, כז; מ א. בס"ה ע"ו פעמים (אלא שדבור הכתוב אצל עשרת הדברות אינו עולה בחשבון זה, מפני שלא נתייחד למשה בלבד אלא לכל ישראל נאמר). **ויקרא** א א; ד א; ה יד, כ; ו א, יב, יז; ז כב, כח; ח א: יא א; יב א; יג א; יד א, לג; טו א; טז א; יז א; יח א; יט א; כ א; כא א, טז; כב א, יט, כו; כג א, ט, כג, כו, לז; כד א, יג; כה א, כז א. בס"ה ל"ה פעמים. **במדבר** א א, מח: ב א, ה; ג יא, יד, מ, מד; ד א, יז, כא; ה א, ה, יא; ו א, כב; ז ד, יד; ח א, ה, כג; ט א, ט; יו"ד א; יא טז, כג; יב ד, יד; יג א; יד יא, כ, כו; טו א, יז, לה, לז; טז כ; יז א, ט, טז, כה; יח כה; יט א; כ ז, יב, כג; כא ח, לד; כה ד, יו"ד, טז; כו א, נב; כז ו, יב, יח; כח א; לא א, כה; לג נ; לד א, טז; לה א, ט. בס"ה ס"ד פעמים. ודיבור ואמירה שבמשנה תורה אינם בכלל זה, ולא נמנו במספרן. ובכל אלה נאמר או דבור או אמירה; אבל בלשון ציווי משכינה למשה לא נמצא כל עיקר. ולפ"ז יש להגיה כאן: "קע"ה פרשיות שכתוב בתורה דבור ואמירה כנגד שנותיו של אברהם".

פרק יח

משנה יג

(פי"ח ה"ח) **וכן היה מנהג טוב בירושלים להתענות וכו**'.—עי' כלבו סי' עד, שהעתיק בנוסח אחר: ועוד היה מנהג טוב בירושלים שהיו מחנכים בניהם ובנותיהם להתענות ביום התענית כבן ג' וכבן ד' עד עצמו של יום, ומד' ועד ה' חיו מחנכים אותם להשלים, ואח"כ אביו סומכו ומקריבו לפני כל זקן לברכו שיזכה לתורה ולחופה ולמעשים טובים. וכל מי שהיה בעירו גדול ממנו היה עומד ממקומו ועומד לפני הגדול והיה משתחוה לפניו שיתפלל בעדו. ללמדך שהם נאים ומעשיהם נאים וכל יצר מחשבותם לשמו יתעלה, והיו מוליכים בניהם הקטנים בבתי כנסיות כדי לחנכן ולזרזן במצות". וכעין זה במס' סופרים שבמחזור ויטרי, ושם הנוסח הנכון: "בן י"א שנה עד עצם היום בן שתים עשרה שנה להשלים".

פרק יט

משנה יד

(פי"ט ה"ט) **טובים ירח כליל וכו'**.—במחזור ויטרי הנוסח: טיכס ירח וכו' סופרים עתים וכו' אותות חדשים.

פרק כ

משנה יד

(פ"כ ה"ט) **שנים אחרונים הללו את ה' הודו לה'**.—עי' מ"ש לעיל פט"ז הי"א ובפי' רש"י סוכה לז א.